

nova študija je v tem velika izjema. V etnološkem raziskovanju prehrane je utrla nove poti. Avtor je na konkretnih primerih utemeljil tudi pereča metodološka vprašanja etnološke znanosti. Pokazal je na nove probleme v naši stroki. Zato je lahko njegova knjiga spodbuda ino benem koristno metodološko napotilo tudi za delo pri nas.

Boris Kuhar

S. A. Tokarev, Istorija ruskoj etnografii. Dooktjabr'skij period. Akademija nauk SSSR. Institut etnografii im. N. N. Mikluho-Maklaja. Izdatel'stvo »Nauka«. Moskva 1966. Str. 455, 8°.

Zgodovina ruske etnologije je v zadnjem pičem desetletju vsaj že tretja obsežna knjiga izpod peresa Sergeja A. Tokareva. Mimo obsežnega in vsestranskega uredniškega dela, neposrednega sodelovanja pri pisanju znane izdaje Narodi sveta in ob vrsti krajših tekstov je leta 1958 izšlo eno temeljnih del sodobne sovjetske etnologije — Etnologija narodov ZSSR. Leta 1964 je prof. Tokarev izdal knjigo Religija v zgodovini ljudstev sveta. Po komaj dveletnem presledku je pred nami zgodovinski pregled ruskih etnoloških obravnav in znanj, ki so postala sestavni del ruske kulture od 11. stoletja do leta 1917.

Obsežno gradivo, ki se še zdaleč ne nanaša samo na etnološko obravnavo Rusov, temveč na vsakršno rusko, ukrajinsko in belorusko delo z etnološkim pomenom, je avtor razdelil na osem poglavij. Dobro polovico knjige zaobjema obravnavo dobe od štiridesetih let preteklega stoletja naprej, ko si je ruska etnologija kot že bolj ali manj izoblikovana znanstvena disciplina pridobila svoje mesto sredi drugih ved. Razvoj etnologije je po avtorjevem mnenju v tesni zvezi s celotnim družbenozgodovinskim razvojnim tokom, čeprav ne gre tajiti relativne samostojnosti posameznih znanosti. Ta teza ima v knjigi prepričljivo potrdilo; delež zanimanja v etnološko dejavnost usmerjenih Rusov za neruska ljudstva in narode v resnici ni majhen. Teritorialno širjenje predoktobrske Rusije ni moglo ostati brez glasnega odmeva v ruski etnologiji. V državni službi, na svojo roko ali ob prisilnem bivanju med tujimi etničnimi skupinami so ruski raziskovalci preučevali način življenja in ljudsko kulturo v najrazličnejših delih obsežnega ruskega cesarstva. V svetovno zakladnico etnoloških znanj so mnogo prinesla tudi številna bivanja in potovanja Rusov zunaj države (o Slovencih so pisali V. Bronevskij, I. Sreznevskij, A. Haruzin).

V prvo poglavje, na začetek zgodovinskega pregleda ruske etnologije je avtor predvsem uvrstil znane letopise in epe, spomenike staroruskega srednjeveškega pismenstva. V okviru naslednjega razdelka obravnava različno etnološko gradivo konca 16. in 17. stoletja, med katerim so na prvem mestu poročila o Sibiriji in Sibiricah. Tretje poglavje je posvečeno ruskemu gradivu in raziskavam etnološke narave v 18. stoletju. To je bil čas reform Petra I.; čim popolnejše poznanje domovine je bilo geslo tedanje dobe. Živahna raziskovalna dejavnost je omogočila prvo obširno sintetično delo z naslovom »Opis vseh v ruski državi živečih ljudstev«. Med leti 1770 in 1800, v dobo, ki jo obravnava četrto poglavje knjige, sodi začetek preučevanja Rusov in Ukrajincev s prvimi publikacijami s področja ruske folklorne. Ta zapoznelost v primeri s precej starejšim zanimanjem za neruska ljudstva v okviru ruskega cesarstva je posebna značilnost ruske etnologije. Precejšen del naslednjega poglavja, ki zaobjema leta 1800—1830, je poseben raziskovalni dejavnosti Rusov v tujini in sedaj tudi že v Srednji Aziji in na Kavkazu. S šestim razdelkom načena prof. Tokarev obravnava nove etape v razvoju ruske etnologije, katere prvo fazo uokvirja med leti 1840 in 1860. Zunanji izraz nove dobe je (leta 1845) ustanovitev Ruskega geografskega društva, ki je imelo velik pomen za nadaljnji razvoj ruske etnologije kot posebne znanstvene panoge. V tem času so bile zapisane misli ruskih revolucionarnih demokratov, ki so izredno zanimive tudi še za današnjo usmerjanje etnološkega raziskovalnega dela. To je tudi čas ruskih etnografov-leposlovcev. Predzadnje poglavje, ki obsega sedemdeseta in osemdeseta leta preteklega stoletja, je posvečeno med

drugim vseruski etnološki razstavi v Moskvi 1867. leta (kjer so bili predstavljeni tudi Slovenci), posebnemu zanimanju za vaško srenjo, nadaljnjim etnološkim preučevanjem na področju Srednje Azije in Kavkaza, med zamejskimi Slovani, dejavnosti Mikluho-Maklaja, Anučina, Pipinovi zgodovini ruske etnologije itd. Zadnja predrevolucijska doba od leta 1890 naprej je po temeljni problematiki v marsičem podobna prejšnji dobi. Tu gre za dejavnost etnologov — temeljnih poznavalcev posameznih krajev, za etnološko dejavnost političnih izgnancev, za administrativno omogočena etnološka prizadevanja v Sibiriji, za nadaljevanje raziskovanj v Srednji Aziji in na Kavkazu, za časopise in revije z etnološkim značajem, za etnološke muzeje, za ruski etnološki evolucionizem in njegovo kritiko, za vpliv marksizma na rusko etnologijo.

Knjiga daje tako izčrpen pregled ruske etnološke dejavnosti pred revolucijo. Zgodovina sovjetske etnologije je po mnenju prof. Tokareva posebna, velika, zapletena in kajpak zelo pomembna naloga. Zanj so potrebne še velike študijske priprave. Mimo izčrpnosti in preglednosti pričujočega dela glede na obravnavano gradivo nas še zlasti priteguje njegova metodološka stran. Kot je razvidno iz uvoda, je bila pomembna spodbuda za nastanek dela želja po rešitvi nekaterih načelnih vprašanj. Mednje je še zlasti šteti določanje etnoloških predmetnih meja in naravnavanje razmerja do sosednjih ved. Zgodovinski pregled razvoja etnologije je za reševanje nakazanih problemov, tako pravi avtor, najboljša pot.

Zgodovino vsake znanosti je treba razdeliti na dva dela, meni prof. Tokarev. Na eni strani gre za zgodovino nabiranja gradiva z določenega območja, na drugi za zgodovino vidikov, za zgodovino smiselne obdelave tega, kar je bilo zbrano. Te dve sestavini sta seveda nerazdružna enota, vendar se ju je treba zavediti. Tako sta »etnologija« in »etnološka veda« v nekem pogledu vendarle dve stvari. »Etnologija«, ki uokvirja celotno kopičenje etnološkega gradiva, je širša, »etnološka veda« je mlajša; v Rusiji so bile s splošno ravnijo intelektualne kulture doma in za mejami dane možnosti za njen nastanek šele okoli srede 19. stoletja. Pa vendar je ob tem zgodovina zbiranja gradiva in določenega znanja o posameznih ljudstvih že znatno starejša.

Ob obeh navedenih komponentah je pri pregledu zgodovine etnologije treba upoštevati še razna dela, ki niso strogo etnološka. Avtorja zgodovine ruske etnologije so poleg tega zanimala še vprašanja, čeprav le bolj obrobno, kakšne so bile ali so vsaj mogle biti predstave ruskih ljudi o ljudstvih tujih, neruskih dežel. Sprašuje se po ravni etnoloških predstav, po etnološkem obzorju ljudi določenih dob iz posameznih razredov in slojev. Prav iz tega razloga so v pregledu zgodovine ruske etnologije upoštevani tudi ruski prevodi tujih avtorjev o načinu življenja in o kulturi ljudi tujih dežel.

Zelo poučna so v obravnavani knjigi tista mesta, kjer je posameznim teoretičnim vidikom in interpretacijam etnološkega gradiva nastavljeno ogledalo glede na njihovo razredno podlago. Pri tem gre za oceno idealiziranja preteklih kulturnih stanj in pojmovanja ljudskosti kot statične, nespremenljive kategorije. Gre za razloge prikrivanja negativnih potez patriarhalne preteklosti, kar je iz določenih razlogov počela vrsta etnoloških strokovnih delavcev, itd. Za novejši čas, po konstituiranju ruske etnologije kot posebne vede, ločuje prof. Tokarev v bistvu dve usmeritvi: liberalno-meščansko in revolucionarno-demokratsko. Ob tem opozarja na nejasnost meja v številnih primerih, na možnost in nujnost različnega uvrščanja nekaterih raziskovalcev glede na različno podobo njihovega dela. Kljub temu se zdijo taka kategoriziranja dovolj utemeljena in z zgodovinskega vidika pravilna. Jasnost stališč je tudi v etnologiji neogibna, če se seveda kdo temu hote ne izmika in se s tem nevede postavi na prav določeno stališče. Knjiga prof. Tokareva je tako mimo bogatega pregleda razvoja ruskih etnoloških znanj še pravi metodološki priročnik za razjasnjevanje stališč v okvirih etnologije z vidika historizma.

S. Kremenšek